

ترکیه؛ از راهبردهای کلان تا پیوند با اتحادیه اروپا

گشایش مجدد پرونده پیوستن ترکیه به اتحادیه اروپا و افزایش تلاش های دیپلماتیک آنکارا در این جهت، در شرایطی صورت می گیرد که تحولات اخیر منطقه فصل جدیدی را در روابط این کشور با کشورهای اروپایی گشوده است

ali/خبرگزاری آران

خبرگزاری آران / سرویس ترکیه

بررسی عملکرد دستگاه دیپلماسی ترکیه نشان می دهد که تلاش های رهبران این کشور برای رساندن فرآیند پیوستن به اتحادیه اروپا به نقطه ای مشخص، در چند هفته اخیر بصورت چشمگیری شدت یافته است. گفت وگوهای رییس جمهور، نخست وزیر و وزیر امور خارجه ترکیه با مقامات آلمانی در بازه زمانی شش هفته اخیر نشان داد که ترک ها در زمینه پیوستن به اتحادیه به دنبال رسیدن به نتیجه ای مشخص از طریق مذاکره با یکی از سرسخت ترین مخالفان ورود ترکیه به اتحادیه کشورهای اروپایی هستند.

هرچند سخنان 'رجب طیب اردوغان'، نخست وزیر ترکیه، مبنی بر لزوم پایبندی هزاران ترکیه ای مقیم آلمان به هویت اصیل ملی در پنجاهمین سالگرد مهاجرت کارگران ترک در هشتم آبان ماه و پس از آن پافشاری وی بر مواضع پیشین در بحث پیوستن به اتحادیه اروپا موجب واکنش منفی مقامات آلمانی شد، اما مشخص شد که آنکارا قصد دارد تا از حداکثر ظرفیت های خود برای تاثیرگذاری بر تصمیم رهبران اروپا در شرایط جدید بهره جویی نماید.

**** رویکردهای جدید کشورهای اروپایی نسبت به این پرونده**

انتشار گزارش شورای اروپا درباره روند اصلاحات در ترکیه در بیستم مه، اعلان مجدد مخالفت کشوری چون فرانسه با ورود ترکیه به اتحادیه و تلاش کشورهای طرفدار حضور این کشور در مجمع کشورهای اروپایی در تدوین طرحی برای ادامه مذاکرات نشان داد که در نزد این کشورها نیز پرونده الحاق ترکیه با سرعت بیشتری نسبت به گذشته در حال بررسی است.

در گزارش شورای اروپا در خصوص الحاق ترکیه بر خلاف بیان خوش بینی نسبت به حل و فصل موضوعات مورد اختلاف و رفع محدودیت های حقوقی و آزادی های اساسی در صورت تصویب و اجرایی شدن قانون اساسی دموکراتیک ترکیه و همچنین پیشرفت در موضوعاتی نظیر اعمال و تعدیل کنترل غیر نظامیان بر نظامیان و رشد اقتصادی قابل توجه این کشور، در مجموع برآورد منفی ای نسبت به روند اصلاحات صورت گرفته است. طی گزارش مذکور آمده است که آزادی بیان و مطبوعات در ترکیه محدودتر شده است. مشکلات روزنامه نگاران افزایش یافته و موانع آزادی تبادل اطلاعات، اخبار و اندیشه ها تشدید شده است.

گزارش اخیر شورای اروپا همچنین تاکید می کند که پایان نیافتن کامل دخالت ارتش در حوزه های سیاسی و غیر نظامی، نبود آزادی اعتقادات دینی، فشار بر اقلیت های قومی و مذهبی همچون کرد ها و علویان همچنان در زمره نگرانی های اروپا از رعایت نشدن استانداردهای الحاق قرار دارد. علاوه بر این، از مجموع ۳۵فصل مورد نظر در مذاکرات الحاق، تنها یک فصل با توافق دو طرف به نتیجه مورد نظر رسیده است.

جدای از موضوعات مرتبط با اصلاحات در فضای داخلی ترکیه، سخت تر شدن مواضع منفی فرانسه و تداوم مخالفت آلمان و یونان با الحاق آنکارا، در کنار تشدید تنش ها در روابط ترکیه و قبرس جنوبی چشم انداز چندان روشنی پیش روی ترک ها به نمایش نمی گذارد. به ویژه اینکه قبرس جنوبی قرار است از ابتدای سال جدید میلادی ریاست دوره ای اتحادیه اروپا را بر عهده گیرد.

پس از افزایش تنش ها میان ترکیه و قبرس جنوبی به خاطر آغاز حفاری قبرسی ها در شرق مدیترانه برای استخراج گاز با همکاری شرکت های اسرائیلی، آنکارا کشورهای اروپایی را تهدید کرد که در صورت سپردن ریاست دوره ای اتحادیه به قبرسی های یونانی تبار، مذاکرات را به حالت تعلیق درآورده و روابط خود را با این بلوک سیاسی- اقتصادی محدود خواهد کرد.

صرف نظر از میزان موفقیت و اثربخشی مانورهای سیاسی و دیپلماتیک ترکیه پیرامون مساله الحاق و تلاش اروپایی ها برای اقناع ترکیه به چشم پوشی از عضویت کامل در اتحادیه اروپا، جایگاه سیاسی، اقتصادی و جغرافیایی ترکیه هرگز از نظر اعضای اتحادیه اروپا دور نمانده است. به ویژه اینکه به گمان بسیاری از ناظران اروپایی وزن آنکارا در تحولات مناطقی چون خاورمیانه، شمال آفریقا و قفقاز در شرایط جدید در حال افزایش است. از این رو تمام تلاش مخالفان اروپایی الحاق ترکیه را می توان پیرامون محور طولانی کردن مذاکرات متمرکز دانست تا از یک سو به عنوان اهرمی برای تاثیرگذاری بر کنش های خارجی ترکیه و استفاده از مزایا و امکانات این کشور به کار گرفته شود و از سوی دیگر آنکارا سرانجام به یک مشارکت ویژه با اتحادیه اروپا به جای عضویت کامل تن در دهد. در مقابل این رویکردهای اروپایی، آنکارا به بازی با برگ برنده های چون نقش ترکیه در تحولات سوریه، لیبی و روابط ویژه با کشورهای دگرگون شده ای چون مصر و تونس و حتی تعاملات با تهران دل بسته است تا در روابط با اتحادیه اروپا از این اهرم ها به خوبی بهره جویی نماید. همچنین انتخابات اروپا از هم اکنون نگاه رهبران ترکیه را به خود مشغول داشته تا شاید از دل این تحولات سیاسی دولت های راست گرایي همچون دولت سارکوزی در فرانسه جای خود را به رقیبان خود داده و موانع الحاق ترکیه تا حدی کوتاه تر شود.

**** تعاملات ترکیه و اتحادیه اروپا در بستر تحولات جدید منطقه**

با افزایش نقش و وزن سیاسی و دیپلماتیک آنکارا در تحولات اخیر خاورمیانه عربی و با توجه به حساسیت بسیار بالای این تحولات برای کشورهای اروپایی در نگاه اول به نظر می رسد که اروپا بایستی در برابر ترکیه انعطاف بیشتری نشان داده و دست کم در جریان مذاکرات به رهبران این کشور برای پیشرفت توافقات چراغ سبز نشان دهد. این در حالی است که از سوی کشورهای اروپایی روند معکوسی در حال پیگیری است.

در این پیوند موسسه 'همکاری های امنیتی اتحادیه اروپا'، در هفته های اخیر طی گزارشی درباره تحولات جاری در شمال آفریقا و خاورمیانه که از آن به عنوان بهار عرب یاد می شود، به اعضای اتحادیه توصیه کرد تا با در نظر داشتن این مطلب که ترکیه بازیگر بزرگی در منطقه است در روند این تحولات در کنار این کشور قرار گیرند.

در این گزارش آمده است که ترکیه در تحولاتی که در ماه های اخیر در جهان عرب در حال رخ دادن است، خود را به عنوان یک مرجع محتمل تلقی می کند، علاوه بر اینکه کنشگری سیاسی رهبران ترکیه در وضعیت کنونی نشان می دهد که اسلام گرایان میانه رو می توانند با اقشار لایحی در چارچوب دموکراسی در کنار یکدیگر حرکت کنند و این مساله می تواند در جهت نقطه نظرات کشورهای اروپایی در جلوگیری از روی کارآمدن گروه های مذهبی تندرو و ضدغربی دارای اهمیت فراوانی باشد.

بر خلاف توصیه های گزارش همکاری های امنیتی اتحادیه اروپا، انتشار گزارش شورای اروپا نشان داد که نه تنها از سخت گیری رهبران کشورهای اروپایی نسبت به الحاق ترکیه کاسته نشده، بلکه کشوری مانند فرانسه و آلمان به نوعی وارد نوعی تقابل رقابتی با آنکارا شده اند. اتحادیه اروپا پس از سال ها برای نخستین بار در گزارش سالانه خود از مواضع اخیر ترکیه در قبال سیاست های رژیم اشغالگر قدس در منطقه و موضع گیری های منفی آنکارا نسبت به اقدامات تل آویو انتقاد کرده و چنین ابراز داشته است که ترکیه دیگر به مواضع بروکسل در عرصه سیاست خارجی پایبند نیست و انتقادات اخیر از اسرائیل نمونه و مصداق بارز این مساله است.

در مقابل حمایت ترکیه از عضویت کامل کشور مستقل فلسطینی در سازمان ملل، بسیاری از کشورهای اروپایی از تل آویو حمایت کرده و حتی به عضویت فلسطین در سازمان یونسکو رای منفی دادند. در چنین فضایی اعتراض ترکیه به فعالیت شرکت های اسرائیلی در آب های پیرامونی قبرس برای اکتشاف انرژی موجب شد تا مقامات اروپایی برای چندمین بار طی ماه های گذشته به تقبیح رویکردهای آنکارا بپردازند.

بر خلاف وجود محورهای متعدد اشتراک منافع ترکیه با غرب در خاورمیانه و شمال آفریقا به ویژه بر سر مساله به قدرت رسیدن احزاب و گروه های سکولار و نیز در چارچوب همکاری های امنیتی کشورهای عضو ناتو، در میان برخی کشورهای اروپایی به ویژه رهبران فرانسه این طرز تلقی وجود دارد که ترکیه به عنوان رقیبی سرسخت در مقابل نفوذ کشورهای اروپایی در منطقه دگرگون شده خاورمیانه عربی صف آرایی خواهد کرد. در این پیوند در اسفند ماه سال گذشته زمانی که فرانسه و انگلستان قطعنامه حمله به لیبی را در شورای امنیت تصویب کردند از ترکیه به عنوان کشور مسلمان عضو ناتو برای مشارکت در جلسه ای که پیرامون عملیات این سازمان در لیبی تشکیل شده بود دعوتی به عمل نیاوردند.

بر اساس چنین رویکردهایی بسیاری از تحلیل گران معتقدند که نگرانی دولت های راستگرای اروپایی از تهدید جایگاهشان در اتحادیه توسط عضو نو ورودی چون ترکیه با جمعیتی قابل توجه و ظرفیت های رو به رشد سیاسی- امنیتی در تحولات اخیر منطقه، به عرصه گسترده تری تسری یافته به شکلی که کشورهای اروپایی در طول رخداد های اخیر بهار عربی به جای همگرایی، مسیر رقابت و واگرایی با آنکارا را برگزیده اند.

**** راهبردهای کلان ترکیه و نگرانی کشورهای اروپایی**

در بررسی کلی تر راهبردهای ترکیه در صحنه منطقه ای و بین المللی شاید بتوان سرنخی از چرایی تقابل اروپایی ها با الحاق این کشور را به دست آورد. در این رابطه بسیاری از رهبران اروپایی بر این باورند که حرکت ترکیه به سمت شرکای اروپایی در چارچوب درخواست برای عضویت در اتحادیه اروپا را ناپایستی به عنوان استراتژی کلان ترک ها بلکه به عنوان تاکتیکی در جهت تقویت و ارتقای منزلت و جایگاه جهانی ترکیه مورد تحلیل و بررسی قرار داد.

نگاه کلان به سیاست خارجی ترکیه و کنش های منطقه ای و بین المللی این کشور نشان می دهد که در چارچوب ارتباطات و تعاملات گسترده ترکیه با کانون ها و قطب های قدرتمند بین المللی، پی گیری اهداف ناهمسو با خواست و منافع بلوک های قدرت بین المللی همچون اتحادیه اروپا و ایالات متحده آمریکا همزمان با همگرایی های راهبردی با غربی ها در حوزه های گوناگون سیاسی، اقتصادی، امنیتی توسط رهبران ترکیه به بهترین و متعادل ترین نحو ممکن صورت می گیرد. در شرایطی که ترکیه در جهان اسلام خود را به عنوان بزرگترین حامی مردم مظلوم فلسطین قلمداد می کند و به انتقاد های شدید خود از عملکرد مقامات رژیم اشغالگر قدس ادامه می دهد همچنان در زمره یکی از شرکای اقتصادی و امنیتی راهبردی اسرائیل قرار دارد.

ترکیه در پرونده هسته ای جمهوری اسلامی ایران و در برقراری رابطه نزدیک با تهران به گونه ای بازی می کند که در مواردی حتی موجبات ناخشنودی کشورهای غربی را فراهم می آورد و از سوی دیگر با استقرار سپر دفاع موشکی ناتو در خاک خود جبهه تهدیدی امنیتی را در منطقه می گشاید. در تحولات اخیر منطقه، ترکیه با دور اندیشی خود مترصد ایجاد هرگونه زمینه ای برای افزایش حوزه نفوذ و نقش آفرینی خود بوده است.

در برقراری نخستین ارتباط ها با دولت انتقالی لیبی و حمایت از مخالفان قذافی، سفر نخست وزیر ترکیه به مصر و تونس و تبلیغ برای پیوستن کشورهای انقلابی به مدل دموکراسی سکولار در کشور اسلامی ترکیه، فشار به سوریه برای کنار آمدن با مخالفان دولت و نمونه هایی این چنین می توان رگه هایی از نقش آفرینی منطقه ای و بین المللی ترکیه را برای صعود هرچه سریع تر در سلسله مراتب قدرت نظام جهانی جست وجو کرد تا جایی که حتی بسیاری از ناظران سخن از تجدید بنای امپراتوری فروپاشیده عثمانی توسط رهبران اسلامگرای ترکیه به میان می آورند.

به هر ترتیب در مقطع کنونی حزب حاکم و دولت ترکیه در موضوع عضویت در اتحادیه اروپا توانسته است تا حدی به اهداف خود دستکم در صحنه داخلی کشور دست یابد. دست زدن به ساختار حقوقی و قانونی کشور برای ایجاد اصلاحات سیاسی در جهت پیوستن به اتحادیه اروپا، کاستن از نقش نظامیان برای تحقق استانداردهای اروپایی، کمرنگ کردن نقش نهادهای غیر دموکراتیک قدرت در روند های سیاسی از جمله دستاوردهای رهبران کنونی ترکیه است و چنین می نماید که آنکارا برای دست یافتن به اهداف خارجی خود در این موضوع همچنان بر مواضع خود پافشاری کند.

پایان پیام .